

STRAF(PROCES)RECHT

AAK20106483

Mr. J.M.W. Lindeman

Wetgeving

1 Kamerstukken en Handelingen

32319 Wijziging voorwaardelijke veroordeling en voorwaardelijke invrijheidstelling

Dit wetsvoorstel beoogt het instituut van de voorwaardelijke straf (en de voorwaardelijke invrijheidstelling) aantrekkelijker en doelmatiger te maken. De gedachte is dat een voorwaardelijke staf uiteindelijk wellicht een zwaardere 'last' zal zijn voor de veroordeelde dan een (doorgaans vrij korte) vrijheidsstraf. In dit wetsvoorstel wordt allereerst voorzien in een uitbreiding van de lijst met voorwaarden die op grond van artikel 14c Sr kunnen worden verbonden aan een voorwaardelijke veroordeling. Hoewel de zogenaamde gedragsvoorwaarden op zich al veel ruimte lieten voor allerhande aanwijzingen, is er nu voor gekozen een aantal daarvan specifiek in de wet op te nemen. Hierbij is te denken aan contact- of straatverboden, meldingsplichten, aanwezigheidsplichten, verbod alcohol of drugs te gebruiken, het ondergaan van bepaalde (ambulante) behandeling, het verlaten van het land (vreemdelingen) etc.

Daarnaast maakt het wetsvoorstel mogelijk dat er sneller kan worden ingegrepen bij het niet naleven van de voorwaarden, waarbij artikel 14fa Sr mogelijk moet maken dat in het ergste geval de veroordeelde wordt aangehouden en ingesloten in afwachting van de rechterlijke beslissing over de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf.

Verder maakt het voorstel het mogelijk dat in bepaalde gevallen het reclasseringstoezicht op de naleving van de voorwaarden al kan beginnen vóór de voorwaardelijke straf onherroepelijk is geworden. Dit is op zich een opmerkelijke figuur (die in de MvT wordt vergeleken met de voortdurende van voorlopige hechtenis tijdens behandeling in hoger beroep en/of cassatie) en ze is in het voorstel voorzien van een aantal waarborgen. Feit blijft dat voorwaarden waar hier aan moet worden gedacht (die welhaast bij definitie een zekere beperkende invloed op het leven van de veroordeelde zullen hebben) al nageleefd moeten worden terwijl nog niet vast staat dat de voorwaardelijke straf waaraan zij zijn verbonden onherroepelijk is.

Een laatste opmerkelijke toevoeging is het invoeren van de voorwaarde om deel te nemen aan een leerproject; deze figuur doet immers denken aan de leerstraf; een onvoorwaardelijke straf.

Ook aan de voorwaardelijke invrijheidstelling zullen veel van de hierboven genoemde voorwaarden kunnen worden gesteld.

Het voorstel gaat gepaard met een groot aantal adviezen van o.m. NOVA, OM, Rechtspraak en Raad van Hoofddcommissarissen.

32337 Verruiming mogelijkheden dwangmedicatie gedetineerden (wijziging Penitentiaire Beginselenwet, Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden en Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen)

In het rapport *Tbs, vandaag over gisteren en morgen* van de tijdelijke commissie onderzoek tbs werd de aanbeveling gedaan om de mogelijkheden tot dwangmedicatie in de tbs te vergroten. De regering omarmt deze aanbeveling en stelt voor het gemak voor de mogelijkheid ook in te voeren ten aanzien van gedetineerden in gewone gevangenissen en justitiële jeugdinstellingen. Ook in deze penitentiaire instellingen kampt een aanzienlijk deel van de populatie met onder meer psychoses. Overigens wordt in het wetsvoorstel aangesloten bij wijzigingen die in de Wet BOPZ al zijn doorgevoerd.

De dwangbehandeling moet, aldus de MvT, worden gezien als *ultimum remedium*, waarbij de grenzen van artikel 3 en artikel 8 EVRM niet uit het oog mogen worden verloren. De grenzen waarbinnen dwangmedicatie kan worden toegepast worden dus verruimd. Thans is het alleen mogelijk bij volstrekte noodzaak om gevaar binnen de inrichting af te wenden, straks reeds 'als het gevaar (voor zichzelf of anderen) dat de stoornis van de geestvermogens de gedetineerde patiënt doet veroorzaken blijft voortduren en voor zover aannemelijk is dat zonder behandeling het gevaar niet binnen een redelijke termijn kan worden weggenomen'. Naast dit gevaarscriterium geldt volgens de MvT nog het criterium van de therapeutische noodzaak; bij juiste toepassing van dwangmedicatie gaat het immers om een behandeling die – gezien haar oogmerk – juist therapeutisch noodzakelijk is. Er blijft echter sprake van een precair evenwicht met het recht op zelfbeschikking. Voor de dwangbehandeling is, onder meer, naast een verklaring van de behandelend psychiater, een verklaring nodig van een niet-behandelend psychiater die de gedetineerde wel heeft onderzocht. Ook dit voorstel is uitgebreid becommentarieerd door de gebruikelijke adviserende instellingen.

2 Staatsblad

Terrorisme

Op 24 maart 2010 is de Goedkeuringswet Europees Verdrag ter voorkoming van terrorisme (*Trb.* 2006, 34) in werking getreden (*Stb.* 2010, 120). Mede ter uitvoering van dat verdrag dient de op 1 april 2010 (deels) in werking getreden 'Wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten in verband met de strafbaarstelling van het deelnemen en meewerken aan training voor terrorisme, uitbreiding van de mogelijkheden tot ontzetting uit het beroep als bijkomende straf en enkele andere wijzigingen' (*Stb.* 2010, 139). Hierdoor is in het wetboek van strafrecht een nieuw artikel 134a opgenomen, waarin strafbaar is gesteld het opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen of trachten te verschaffen tot het plegen, voorbereiden of vergemakkelijken van terroristische misdrijven danwel het verwerven of bijbrengen van kennis of vaardigheden daartoe.

Ondanks de bewoordingen van dit nieuwe artikel, die overeenkomen met de omschrijving van de accessoire deelnevingsvorm ‘medeplichtigheid’ (art. 48 Sr), is nadrukkelijk gesteld dat de dader ook strafbaar moet zijn als er uiteindelijk helemaal geen terroristische misdrijven zijn gevolgd.

In vorige Katernen noemde ik al het voorgestelde artikel 141a Sr (voorbereiding van geweld; onderdeel van de voetbalwet die thans in behandeling is bij de Eerste Kamer, nr. 31467) en het recentelijk inwerking getreden verbod op online grooming (art. 248e Sr). Naast de samenspanning, de poging en de voorbereiding, is en wordt dus nog een aantal specifieke individuele voorbereidingshandelingen strafbaar gesteld. De vraag is of deze strafbaarstellingen niet deels de generieke bepalingen (art. 45 t/m 48 Sr, art. 80 Sr) overlappen. Daarnaast kan worden gesteld dat veel méér handelingen naar de letter van de wet strafbaar zijn gesteld dan (afgeleid uit de context van de wetgeschiedenis) is beoogd: het voorgestelde artikel 141a Sr bijvoorbeeld stelt immers ook gedragingen strafbaar die in de verste verte niets met voetbalgeweld te maken hebben. Met Keulen vraag ik mij nog steeds af of de wetgever wel voldoende stilstaat of heeft stilgestaan bij de consistentie van het stelsel van strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen (B.F. Keulen, ‘Over voetbal, voorbereiding en samenspanning’, *NJB* 2009, p. 1897-1901).

Strafbeschikking

Er zijn volop ontwikkelingen met betrekking tot de gefaseerde invoering van de strafbeschikking. Meer daarover hieronder, bij het kopje ‘Staatscourant’. Drie relevante besluiten stonden in het Staatsblad:

- ‘Besluit tot wijziging van het Besluit justitiële gegevens, het Besluit OM-afdoening en het Besluit tenuitvoerlegging geldboeten in verband met de invoering van de fiscale strafbeschikking’ (*Stert.* 2010, 10);
- ‘Besluit wijziging van het Besluit OM-afdoening en het Transactiebesluit 1994 in verband met de gefaseerde invoering van de strafbeschikkingsbevoegdheid voor opsporingsambtenaren’ (*Stert.* 2010, 140);
- ‘Besluit van 29 maart 2010, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de artikelen van hoofdstuk III, de daarop gebaseerde bijlage, artikel 4.1, onderdelen A, tweede lid, C, E, G en H, artikel 4.4, onderdeel C van het Besluit OM-afdoening’ (*Stert.* 2010, 141).

Het eerste besluit zal pas later inwerking treden (de invoering van de fiscale strafbeschikking wordt voorzien per 1 oktober a.s.; tegen die tijd zal ik er hier nader aandacht aan besteden). Het tweede en derde besluit zijn al in werking getreden (1 april 2010) en voorzien vooral in de invoering van de zgn. politie-strafbeschikking, waarover dus hieronder meer.

Verbod seks met dieren

De ‘Wet verbod seks met dieren’ (*Stb.* 2010, 111) introduceert in artikel 254 en 254a Sr verboden op het plegen van ontuchtige handelingen met een dier en het in bezit hebben, verspreiden e.d. van ‘dierenporno’ (beeldmateriaal van seks tussen mens en dier). De wet was een initiatief van

kamerlid Waalkens (PvdA) en de strafbaarstelling geldt ongeacht of sprake is van pijn, letsel of benadeling van de gezondheid of welzijn van het dier. Inwerkingtreding nader te bepalen.

Verplichte medewerking aan een bloedtest in strafzaken

De ‘Wet verplichte medewerking aan een bloedtest in strafzaken’ (*Stb.* 2009, 475) en het bijbehorende uitvoeringsbesluit ‘bloedtest in strafzaken in geval van een ernstige besmettelijke ziekte’ (*Stb.* 2010, 115) treden per 1 juli 2010 in werking en voorzien o.m. in nieuwe artikelen 151e t/m 151i en 177b Sv. In deze bepalingen wordt geregeld dat de officier van justitie de bevoegdheid krijgt om een verdachte van een misdrijf te verplichten mee te werken aan een bloedonderzoek teneinde vast te stellen of hij drager is van het HIV-virus of Hepatitis B of C. De bevoegdheid mag alleen worden gebruikt als er aanwijzingen zijn dat besmetting door het misdrijf heeft plaatsgevonden. Te denken valt dan vooral aan seksuele misdrijven. De wet bevat uiteraard de nodige procedurele voorschriften alsmede de mogelijkheid om (bij een negatieve uitslag) de test enige tijd later opnieuw te doen. Opmerkelijk is de mogelijkheid die het slachtoffer heeft om de officier van justitie te verzoeken van de bevoegdheid gebruik te maken, welk verzoek de officier van justitie binnen zeer korte tijd moet behandelen. De wet betekent een aanmerkelijke verbetering van de positie van het slachtoffer van deze misdrijven, die tot voor kort afhankelijk was van een civielrechtelijke procedure. Ontegenzeggelijk is er veel te zeggen voor de oplossing die deze wet biedt. Volgens sommigen is de invloed van het slachtoffer nu wel heel groot geworden. Voorts zijn er bedenkingen bij het gegeven dat de test, indien positief, naast het misdrijf waarvan reeds een verdenking bestaat, nog de verdenking op een ander misdrijf kan opleveren: de besmetting met een gevaarlijke, ingrijpende ziekte kan, onder omstandigheden, immers (poging) tot zware mishandeling opleveren (hoewel in de HIV-arresten van de Hoge Raad de ruimte die hiervoor wordt gelaten niet erg groot is). Zie hierover: J. Schrover, ‘Verplichte HIV-test versus het nemo teneturbeginself’, *AA* 2009, p. 298-305 (☞ AA20090298) en J.A.A.C. Claessen, ‘De verplichte bloedtest in strafzaken’, *Strafblad* 2010, p. 11-20.

Identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen

Per 1 oktober 2010 zal de Wet identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen (*Stb.* 2009, 317) en het bijbehorende Besluit (*Stb.* 2009, 352) in werking treden (*Stb.* 2010, 152). Met deze wet wordt beoogd zorgvuldiger en betrouwbaarder de identiteit van verdachten en veroordeelden vast te leggen en zodoende identiteitsfraude te voorkomen. Daartoe voorziet de wet onder meer in het volgende. Er wordt een SKN (strafrechtsketenummer) ingevoerd; een persoonsnummer dat partijen moeten gebruiken in de gehele strafrechtsketen. Voorts worden de mogelijkheden verruimd om bij verdachten en veroordeelden foto’s en vingerafdrukken te nemen; dat mag straks bij alle verdachten van misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Er wordt ook een identificatieplicht

ingevoerd voor verdachten ten opzichte van rechterlijke ambtenaren en voor gedetineerde verdachten en veroordeelden ten opzichte van de directeur of het hoofd van de instelling waar hij verblijft. Tenslotte wordt er een strafrechtsketendatabank ingesteld (waartoe ook de nodige regels met betrekking tot het verwerken van die gegevens worden gesteld).

De wet heeft voorts ook ten doel om een identificatieplicht van getuigen ten opzichte van de rechter in te voeren.

3 Staatscourant

Rechtsbijstand politieverhoor

Per 1 april 2010 is de *Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor* (*Stcrt.* 2010, 4003) van kracht. Na de commotie die was ontstaan door het Salduz-arrest (EHRM 27 november 2008, *NJ* 2009, 214) en enkele andere uitspraken van het EHRM, gevolgd door het arrest (HR 30 juni 2009, *NJ* 2009, 346, 350 en 351 m.nt. T. Schalken) is binnen het OM snel werk gemaakt van het heroverwegen van het beleid ten aanzien van het recht van de verdachte op toegang tot een advocaat. Na enkele tijdelijke regelingen is er nu dus een 'definitieve' aanwijzing.

In de aanwijzing wordt in de eerste plaats de 'consultatiebijstand' geregeld: het recht dat een aangehouden verdachte heeft om voorafgaand aan het eerste inhoudelijke verhoor door de politie een advocaat te raadplegen. Ten tweede wordt ingegaan op de 'verhoorbijstand' (recht op bijstand tijdens het verhoor) dat de jeugdige verdachte heeft.

Ten aanzien van de consultatiebijstand wordt een onderscheid gemaakt in A-, B- en C-zaken (A-zaken zijn grote zaken, ernstige feiten; B-zaken zijn overige 'voorlopige hechtenis'-zaken en C-zaken zijn de overige misdrijven en overtredingen). Voor A-zaken gelden strengere richtlijnen dan voor B-zaken enzovoorts. Daarbij moet aangetekend worden dat in de C-zaken de kosten voor de rechtsbijstand in beginsel voor rekening van de verdachte zijn. Een opvallend aspect is voorts dat in A-zaken de verdachte volgens de aanwijzing géén afstand kan doen van het recht op consultatiebijstand.

De aanwijzing gaat verder nog in op enkele bijzondere omstandigheden (wat te doen als een persoon spontaan een bekentenis aflegt, hoe om te gaan met personen die op het bureau worden ontboden voor een verhoor, etc.).

Overigens geldt, naast deze aanwijzing, onverkort het experiment 'raadsman bij politieverhoor', dat op 1 juli 2008 is gestart in de arrondissementen Rotterdam en Amsterdam en dat duurt tot 1 juli 2010. In het kader van dat experiment wordt het advocaten ook toegestaan om *tijdens* het verhoor aanwezig te zijn.

Intussen staan de ontwikkelingen niet stil en zijn er nog steeds geluiden te horen dat het consultatierecht zoals dat nu is geregeld nog steeds niet conform de jurisprudentie van het EHRM is (zie bijvoorbeeld A.J.M. de Swart, 'Toch nog een raadsman bij het politieverhoor?', *NJB* 2010, 166).

Strafbeschikking

In navolging op de hierboven vermelde wijziging van het Besluit OM-afdoening, is er ook op 'beleidsregel'-niveau het een en ander te melden met betrekking tot de strafbeschikking. Per 1 april is de nieuwe 'Aanwijzing OM-afdoening' van kracht (*Stcrt.* 2010, 2930). De Wet OM-afdoening (geïmplementeerd in art. 257a Sv e.v.) maakt mogelijk dat de officier van justitie een strafbeschikking uitvaardigt. Deze aanwijzing werkt die bevoegdheid verder uit. Voor degene die wil weten wat nu precies de stand van zaken is met betrekking tot de fasematisch in te voeren strafbeschikking, is deze aanwijzing een verhelderend document.

Inmiddels wordt de strafbeschikking opgelegd voor 'kale' artikel 8 WVV-zaken (rijden onder invloed) en, in enkele arrondissementen, voor zogenaamde 'overlastfeiten'. De strafbeschikkingen worden nu nog door het OM aangeboden, maar per 1 april 2010 is (wederom gefaseerd) voor de overlastfeiten in een aantal arrondissementen begonnen met de zogenaamde bestuurlijke strafbeschikking (o.g.v. art. 257b Sv). (Bijzondere) opsporingsambtenaren in dienst van de gemeente mogen nu deze strafbeschikkingen (denk aan bijvoorbeeld wildplassen) gaan opleggen (waarvoor dan weer de 'Aanwijzing bestuurlijke strafbeschikking overlastfeiten', *Stcrt.* 2010, 2943 en de 'Richtlijn voor strafvordering bestuurlijke strafbeschikking overlastfeiten' *Stcrt.* 2010, 2949 van belang zijn, iwtr: 1-4-2010). Om welke overlastfeiten het precies gaat, is te vinden in de bijlage bij de aanwijzing. Langs deze weg wordt nu dus de politietransactie voor die feiten (gebaseerd op art. 74c Sr) vervangen door de politiestrafbeschikking. Het is de bedoeling dat alle strafbeschikkingen worden aangeleverd aan het CJIB (Centraal Justitieel Incassobureau), welke dan de tenuitvoerlegging van de strafbeschikking ter hand zal nemen. Deze politiestrafbeschikking zal doorgaans steeds het opleggen van een geldboete inhouden.

Jurisprudentie

Lucia de Berk

Veelbesproken (en ongetwijfeld nog te bespreken) is het arrest Hof Arnhem 14 april 2010, LJN: BM0876, waarbij in herziening Lucia de Berk werd vrijgesproken van de (kinder)moorden waarvoor zij eerder onherroepelijk was veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf. Een bijzonder arrest, niet alleen vanwege het feit dat daarmee andermaal een forse gerechtelijke dwaling een feit is geworden. Ook bijzonder omdat het hof niet alleen uitspreekt dat er ten aanzien van De Berk onvoldoende bewijs was dat zij de tenlastegelegde misdrijven had gepleegd, maar vaststelt dat er in het geheel geen misdrijven zijn gepleegd. De dood van de slachtoffers is volgens het hof medisch onverklaard, wat iets anders is dan onverklaarbaar. Het feit dat een sterfgeval medisch niet verklaard is kan liggen aan gebrek aan onderzoek of aan gebrek aan kennis, maar hoeft niet per se te betekenen dat het sterfgeval het gevolg is van een misdrijf. In casu is er volgens het hof geen bewijs dat hier misdrijven zijn gepleegd. De Berk was

dus veroordeeld voor misdrijven die nooit hebben plaatsgevonden. In de andere in het afgelopen decennium vastgestelde gerechtelijke dwalingen (Puttense Moordzaak, Schiedammer Parkmoord) was steeds onmiskenbaar sprake van een misdrijf, waarbij alleen de verkeerde dader(s) was of waren veroordeeld. Al met al een zwarte bladzijde in de strafrechtspleging, die voor vele betrokkenen aanleiding zal (of in ieder geval zou moeten) zijn om nog eens goed stil te staan bij de vraag hoe het zo ver heeft kunnen komen, hoe populistisch dat ook moge klinken.

Faillissementsfraude

De Hoge Raad heeft twee arresten gewezen over faillissementsfraude: HR 9 februari 2010, LJN: BI4691, *NJ* 2010, 104 en HR 16 februari 2010, LJN: BK4797; *NJ* 2010, 119. De bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht (onder de noemer 'bedrieglijke bankbreuk'; art. 340-349 Sr) leiden een wat kwijnend bestaan, niet in de laatste plaats omdat de faillissementsfraudezaken doorgaans niet bovenop de stapel liggen. Het zijn bewerkelijke onderzoeken, die lang niet altijd veel succes opleveren. Toch wordt bij tijd en wijle door het OM weer beloofd om de faillissementsfraude grootscheeps aan te pakken. De Hoge Raad maakt een veroordeling in ieder geval weer iets makkelijker. Het gaat in dit arrest ten eerste om de vraag of voorwaardelijk opzet op de 'verkorting' van de rechten van schuldeisers voldoende is voor veroordeling wegens faillissementsfraude. De Hoge Raad stelt voorop 'dat onder handelen "ter bedrieglijke verkorting van de rechten der schuldeisers" zoals bedoeld in art. 343 Sr, moet worden verstaan handelen met het opzet om de rechten van schuldeisers te verkorten. Onder dit opzet is mede voorwaardelijk opzet begrepen.'

Vervolgens komt de vraag aan de orde of door de bewezenverklarde gedragingen de rechten van de schuldeisers ook daadwerkelijk zijn verkort. Deze opvatting vindt volgens de HR geen steun in het recht. De woorden 'ter bedrieglijke verkorting van de rechten der schuldeisers' brengen tot uitdrukking dat verdachte het (voorwaardelijk) opzet moet hebben gehad op de verkorting van de rechten van de schuldeisers; voldoende is dus dat hij de aanmerkelijke kans op verkorting van de rechten van schuldeisers heeft doen ontstaan. Zie voor commentaar op de arresten N. van der Laan, 'OM bindt strijd aan tegen faillissementsfraude', *NJB* 2010, 593.

Rookverbod

HR 23 februari 2010, LJN: BK8210 en LJN: BK8211. Dat de Hoge Raad een streep heeft gehaald door de arresten van twee gerechtshoven waarin het rookverbod voor kleine ondernemingen onverbindend werd verklaard is uitgebreid uitgemeten in de media. Wat speelde er nu precies?:

- In artikel 10 lid 1 van de Tabakswet (Tw) staat, kortgezegd, dat beheerders van overheidsinstellingen maatregelen moeten nemen zodat dat die instellingen 'rookvrij' gebruikt kunnen worden.
- In artikel 10 lid 2 Tw is bepaald dat onder die maatregelen een rookverbod valt voor de in een AmvB aangewezen categorieën ruimten.

- In artikel 11 lid 1 Tw wordt bepaald dat ook beheerders van andere, limitatief opgesomde, gebouwen (denk aan zorg, cultuur, welzijn, onderwijs etc., maar *niet* horeca) maatregelen als bedoeld in lid 1 moeten treffen.
- In artikel 11 lid 2 Tw wordt artikel 10 lid 2 Tw van overeenkomstige toepassing verklaard.
- In artikel 11a lid 1 Tw worden werkgevers verplicht maatregelen te treffen zodat personeel 'rookvrij' kan werken.
- In artikel 11a lid 4 Tw worden beheerders van bij AmvB aangewezen openbare gebouwen verplicht maatregelen als bedoeld in artikel 10 lid 1 Tw te nemen (NB: in artikel 11a Tw wordt artikel 10 lid 2 Tw dus *niet* van overeenkomstige toepassing verklaard).
- Art. 2 Besluit beperking verkoop en gebruik tabaksproducten (ter uitvoering van art. 10 lid 2 Tw) bepaalt dat een rookverbod moet worden ingesteld in overige ruimten, voorzover voor publiek toegankelijk.
- Art. 3 Besluit uitvoering rookvrije werkplek, horeca en andere ruimten (ter uitvoering van artikel 11a lid 4 Tw) bepaalt vervolgens dat een horeca-ondernemer zonder personeel een rookverbod moet afkondigen.

De redenering van de hoven kwam er op neer dat artikel 11a Tw jo. artikel 10 lid 1 geen grondslag biedt voor de verplichting om een rookverbod te handhaven, zodat artikel 3 van het Besluit uitvoering rookvrije werkplek etc. een onverbindend gebod bevatte voor de 'kleine' horeca ondernemingen (zonder personeel). De Hoge Raad denkt daar anders over:

'De tekst van art. 10 Tabakswet duidt erop dat in de eerste volzin van het tweede lid in algemene zin een nadere specificatie van het eerste lid is opgenomen, zodat het tweede lid zo nauw is verbonden met het in het eerste lid geregelde dat het eerste lid steeds in samenhang met het tweede lid moet worden gelezen. Dat impliceert dat art. 11a, vierde lid, dat eveneens is opgenomen in paragraaf 5 van de Tabakswet onder het kopje "Rookverboden", aan de daar bedoelde (rechts)personen die het beheer hebben over voor het publiek toegankelijke gebouwen, de verplichting oplegt tot het treffen van zodanige maatregelen dat van die gebouwen en van de daarin geboden voorzieningen gebruik kan worden gemaakt en de werkzaamheden daarin kunnen worden verricht zonder daarbij hinder of overlast van roken te ondervinden en dat die maatregelen in ieder geval behelzen het instellen, aanduiden en handhaven van een rookverbod.

De totstandkomingsgeschiedenis van deze bepalingen bevat geen duidelijke aanknopingspunten voor een ander oordeel. Dat art. 11, tweede lid, Tabakswet wel verwijst naar het tweede lid van art. 10 Tabakswet, doet hieraan niet af, ook al komt dat de duidelijkheid van de regeling als geheel wellicht niet ten goede.'

Literatuur

Proefschriften

- D. Stoitchkova, *Towards Corporate Liability in International Criminal Law* (diss. Utrecht), Antwerpen: Intersentia 2010;
- M.C.A. Liem, *Homicide followed by Suicide. An empirical analysis* (diss. Utrecht), Utrecht: Universiteit Utrecht 2010.

Oraties

- P.M. Frielink, *Het OM: schakel in een geloofwaardige strafrechtspleging* (oratie Maastricht), Den Haag: Sdu uitgevers 2010;

- M. van San, *De aantrekkingskracht van ‘gevaarlijke’ mannen* (oratie Utrecht), Utrecht: Boom Juridische Uitgevers 2010;
- J. Terpstra, *De Maatschappelijke Opdracht van de Politie* (oratie Nijmegen), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2010.

Overige literatuur

- I. Weijers, K. Hepping & M. Kampijon, *Jeugdige veelplegers*, Amsterdam: SWP 2010;
- J. Silvis, *Vooropgestelde arresten*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2010;
- M. Malsch, W.C. Alberts, J.W. de Keijser & J.F. Nijboer, *Beroepsverboden in Nederland*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2010;
- T. Spronken, G. Vermeulen, D. de Vocht & L. van Puyenbroeck, *EU procedural rights in criminal proceedings*, Antwerpen: Maklu 2010;
- E.F. Stamhuis, J.P.G.M. Verbeek & A.M.G. Smit, *Opsporingsinformatie: vrij verkrijgbaar in Europa?* (Nederlandse strafrechtsdagen 2008), Deventer: Kluwer 2010;
- E.W. Kruisbergen, D. de Jong & R.F. Kouwenberg, *Opsporen onder dekmantel. Regulering, uitvoering en resultaten van undercovertrajecten*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2010.